

PREZENTĂRI ÎN PLEN

CANALELE DE TRANSMISIE A EFECTELOR GLOBALIZĂRII

¹*Dr. H.C., prof., Valeriu Ioan FRANCO*

²*Dr., prof., Napoleon POP*

¹*Institutul de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” al Academiei Române, Casa Academiei Române, Calea 13 Septembrie nr. 13, București, România
Telefon: + 40 21 318 81 06; web site: www.ince.ro*

²*Institutul de Economie Mondială al Academiei Române, Casa Academiei Române, Calea 13 Septembrie nr. 13, București, România
Telefon: + 40 21 318 81 06; web site: www.ince.ro*

În teoria economică și argumentarea practică, impactul unor decizii, denumite impuls, trebuie să ajungă la ținta considerată a fi influențată în propriile ei decizii subsecvente. Metaforic vorbind, ar trebui să avem imaginea unei scări pe care o bilă cade din treaptă în treaptă, cu temerea celui care i-a dat drumul că ea fie rămâne întreagă, fie se sparge. Decidentul inițial speră că cei așezați pe diferite trepte, cu competențe de a decide, vor „consuma” din energia bilei lansate, astfel încât, la căderea de pe ultima treaptă, aceasta să fie suficient de amortizată încât să rămână întreagă. O astfel de metaforă a funcționării unui canal de transmisie sugerează că impulsul inițial a parcurs canalul de transmisie până la capătul lui cu întreaga lui forță (100%) inițială.

Practica demonstrează că recurgerea la noțiunea de canal de transmisie a unui impuls sui generis are nu numai rolul de a configura natura impulsului (monetar, fiscal etc.), ci și caracteristicile acestuia, care diminuează forța transmisiei impulsului inițial, ca urmare a modului în care decidentul de la capătul respectivului canal va valorifica cum se cuvine acel impuls.

Efectele globalizării au la baza cauzalității lor decizii complexe, instituționale și/sau ale indivizilor, ale căror urmări se văd, la nivel planetar, cu diferite intensități. Evident, forța acestor decizii, privite ca impuls, ajunge la nivelul actorilor globalizării, inclusiv al României, prin canale de transmisie. În această idee vom trata efectele globalizării asupra României, cu menționarea reactivității sau implicării acesteia în valorificarea „impulsului globalizării”, descompus în oportunități, provocări și riscuri.

1. CONTEXT ȘI SELECTIVITATE ÎN SEMNIFICAȚIA CANALELOR DE TRANSMISIE

Viitorul Uniunii Europene se redefinește la confluența unor posibile transformări aflate sub presiunea factorilor de influență semnificativi ai globalizării, atât interni cât și externi, dar cu pericolul revenirii la o polarizare a ideologiilor. Alegerile din Olanda și din Franța sunt doar o dovadă că acest ultim aspect poate fi învins într-o Europă care a reușit, poate, cea mai bună convergență doctrinară cunoscută la nivelul unui continent. Nu trebuie să uităm însă că ne confruntăm cu realitatea și practica momentului, care nu sunt depășite în totalitate. Revenirea de facto și cuprinzătoare la matricea de principii inițială, în baza căreia s-a început construirea Europei fără frontiere, va fi, în opinia noastră, supusă compromisurilor de rigoare care decurg din finalizarea Brexitului și din înțelegerea a ceea ce vrea SUA în relația transatlantică sub președinția lui Donald Trump.

Pe de o parte, statele mari ale UE vorbesc despre posibila adâncire a procesului de integrare, cu recunoașterea imperfecțiunilor lui, revigorarea tandemului franco-german constituind poate o garanție pentru un viitor aflat sub simbolistica procesului de integrare europeană. Pe de altă parte, este de observat rezistența „central-europeană” la tandemul menționat, practic împotriva Uniunii, plasată

tot în spațiul unor state membre ale Uniunii – respectiv Ungaria și Polonia (Valentin Naumescu: „Alternativa iliberală la UE este modelul strălucit Miklos Horthy? Bine că știm!”; Curs de Guvernare, iunie, 2017) –, încă nelămurită politic de UE, deși au fost aplicate sancțiunile de infringement.

Nu considerăm că soluția pentru România este alegerea între alternativele existente, globalizarea aducând pe continentul european un radicalism așezat pe extreme, de dreapta și de stânga. Vedem însă că salvarea Uniunii ține de reformarea unui „radicalism de centru”, dovedit de alegerile din Franța, adică de păstrarea direcției de principiu, de revenirea necesară la matca rațiunii, înțelepciunii și filosofiei construirii postbelice a Europei. Prin aceste trăsături, asumate de marii lideri ai vremii, s-a reușit cea mai bună împăcare de până acum între capitalism și democrație, cu o convergență doctrinară ce pune în umbră ideologiile și așa-zisa luptă de clasă. Pericolul resuscitării ideologiilor există în combinarea fățișă a discursului politic neeuropean cu idei doctrinare de natură să ne întoarcă inclusiv la personalități responsabile de dezastrul Europei de dinaintea celui de al Doilea Război Mondial (vezi evocarea lui Horthy făcută de premierul Ungariei, Victor Orban, semnalată de Naumescu).

În acest context, problematica intereselor României, ca Stat Membru al UE, poate suferi în mod obiectiv, deși este recunoscut, de un larg eșichier politic și de experți, faptul că respectivele interese nu au fost definite într-un mod racordabil la realitățile care ne înconjoară ideatic și geografic. Este vorba, principial, despre interesele definite ca ținte viitoare, cu luarea în considerare a acestei apartenențe, dar și a modului în care pot fi ele apărate într-o dinamică de redefinire a intereselor UE în general, mai degrabă în fața noilor riscuri decât a provocărilor. Se pare că ansamblul provocărilor, privite ca oportunități din punctul de vedere al soluțiilor posibile de valorificare a acestora din urmă, păcătuiește vizibil prin îndreptarea unei atenții prioritare către problemele de conjunctură a guvernantei și mai puțin către cele de natură structurală, de viziune, capabile să consolideze Uniunea în interior și ca actor global, pentru o perioadă mai îndelungată de timp.

Două evenimente ne atrag atenția asupra diviziunilor conturate deja în UE și în relația transatlantică – Reuniunea dedicată statelor central și est-europene, din „Inițiativa celor Trei Mari” din Polonia și Summitul G-20 din Germania (care a adus prima întâlnire Trump-Putin) –, la care se adaugă complicațiile provocate de testarea de către Coreea de Nord a unei rachete balistice intercontinentale. În contextul global actual, acțiunile Coreei de Nord se înscriu în patternul unui game changer, atât pentru Phenian cât și pentru comunitatea internațională.

Analiza discursului președintelui Donald Trump la reuniunea „Inițiativa celor Trei Mari”, deși reflectă principii de abordare a politicii privind estul european și Rusia apropiate de cele ale discursurilor precedentelor administrații americane, pare să întărească ideea de scindare a UE între un Est deschis către cooperarea cu SUA lui Trump și un Vest reticent, rămas fidel valorilor liberale. De fapt, vorbim despre lansarea la Varșovia a „parteneriatului SUA-Europa de Est pentru apărarea Vestului de dușmanii interni și externi” (Buletin de analiză privind decizia strategică în politica externă – DSPE, Nr. 363, Anul X, 3-9 iulie 2017, Centrul de Prevenire a Conflictelor & Early Warning), în nota unui „Trump mesianic, conservator și profund republican”.

Reuniunea G-20 de la Hamburg, presărată cu numeroase întâlniri bilaterale ale liderilor lumii, este pe cale să genereze o perspectivă mondială, care se va contura în timp, pe măsură ce discuțiile caracterizate de un anumit ermetism (în special întâlnirea Trump-Putin) vor deveni acțiuni demne de luat în seamă.

Din punctul de vedere al României, întâlnirea bilaterală Trump-Putin poate prefigura – având în vedere comentariile de după afișarea optimismului excesiv al ministrului de externe rus Lavrov după întâlnirea din Biroul Oval –, existența unei înțelegeri între SUA și Rusia pentru a decide în doi asupra lumii.

Poate că ar trebui luat în considerare și faptul că, la Reuniunea G-20, Putin a fost mai împăciuitor în relația sa cu UE vizând necesitatea de a redresa economia Rusiei, afectată de sancțiunile economice. Cu privire la diferendele dintre UE și SUA, subliniate de președintele Franței, Emmanuel Macron, mulți oficiali europeni au convingerea că președintele Trump, cu stilul

său impredictibil, ar testa „gradul de dependență a aliaților europeni față de SUA și hotărârea lor de a rămâne angajați în relația transatlantică”.

Eficiența promisiunilor lui Trump, a ideilor lansate de acesta, de interes major pentru România, trebuie judecată prin prisma faptului că legislativul american și-a limitat capacitatea de inițiativă pe dimensiunile legate de politica externă, apărare și securitate, deciziile urmând o validare ex-ante a Congresului.

Îngrijorător este faptul că președintele SUA revine în țară în mijlocul aceleiași controversă, neliniștitoare pentru partenerii externi, respectiv lipsa de încredere nu numai a oponentilor politici democrați, ci și a unei majorități republicane, în capacitatea sa de a gestiona treburile lumii. Înclinația sa tranzacționistă, impredictibilitatea, precum și criticarea multiplelor relații ale apropiaților și staffului său electoral (inclusiv cea personală a sa cu Rusia) fac miezul unor critici și anchete departe de a-și fi pierdut vigoarea.

În altă ordine de idei, un comentariu al Agenției Bloomberg (preluat pentru a fi comentat în Ziarul Financiar de Cătălina Apostoiu, iulie 2017) atrage atenția prin sesizarea faptului că Germania și China încearcă să preia de la Statele Unite „rolul de lideri ai lumii”, îndreptându-se spre o alianță neoficială, în condițiile în care SUA, prin președintele Trump, au îmbrățișat protecționismul, după decenii de promovare a comerțului liber, și s-au retras din acordul de la Paris privind schimbările climatice.

China a venit în întâmpinarea partenerilor lumii cu susținerea comerțului liber, temă de interes major pentru o sănătoasă creștere economică globală viitoare, în prezent aceasta, cu toate semnalele de revigorare, fiind caracterizată prin fragilitate și pândită de o nouă criză. În plus, între cele două țări nu există rivalități geopolitice ca în cazul relațiilor dintre SUA și China, de natură să complice relațiile dintre Washington și Beijing.

Germania este interesată într-o piață mare, care are nevoie de echipamentele sale industriale, în producția cărora excelează, iar China preferă o relație bilaterală mai puternică cu Germania, în condițiile în care blocul UE se opune acordării statutului de economie de piață Chinei pentru calitatea sa de membru al Organizației Mondiale a Comerțului.

2. CANALELE DE TRANSMISIE A EFECTELOR GLOBALIZĂRII

O încercare de a defini palierele impactului globalizării asupra României ne duce în mod logic spre canalele de transmitere a acestuia. Credem că ordonarea lor din punctul de vedere al importanței, pentru a le decela posibila abordare în termeni de soluții mai degrabă la riscuri sau provocări, poate contura imaginea unor cercuri concentrice asupra intereselor României imediate, pe termen mediu și lung, și posibilitatea de a naviga prin rețeaua de multe alte interese din interiorul UE, sub impactul străvezii al celor din exteriorul ei.

Ca urmare, această ordonare se referă la așezarea canalelor de transmisie, cu asigurarea în primul rând a consolidării poziției geopolitice a României în localizarea ei geografică (în opinia noastră, cea mai importantă provocare a vremurilor), acest lucru fiind important atât pentru viitorul României cât și al UE. Substanța acestei consolidări nu poate fi dată însă decât de o preocupare serioasă legată de economie și dezvoltare.

Clasificarea canalelor de transmisie, directă sau via UE, a efectelor globalizării a avut în intenție cuprinderea acestora ca idei majore, și mai puțin totalitatea lor. Am insistat selectiv asupra efectelor cu impact negativ, chiar dacă reacția/intenția/contribuția ar fi putut fi pozitivă. De asemenea, prin cuprinderea lor am dorit să privim și procesele pe care le inițiază și le întrețin. Din acest punct de vedere, încercăm identificarea forței acestora, printr-o descriere cât mai la obiect a ceea ce le face relevante pentru deciziile României.

Din acest punct de vedere, identificăm, în structura unui proces de impuls care atacă un canal sau altul de transmisie, etape cum sunt: expunerea (prin intenția anunțată), arondarea (acceptarea), influența (stimulativă sau inhibitorie), efectul (pozitiv sau negativ), instalarea (de regulă pe termen lung), declinul (asimilarea într-o nouă normalitate), dispariția. Evident, intervenția

în fiecare etapă, în special în cele inițiale, le poate influența pe celelalte, în ideea că impactul final va fi pozitiv. Opiniile diferă însă și considerăm că sunt marcate de subiectivism. Ca urmare, o analiză (ca metodă) poate fi parcursă prin etapele descrise, dar, din păcate, judecățile de valoare fiind ex-post, nu mai au decât „valoarea” unor lecții.

Pentru România, privită ca un potențial, de orice natură, subjugat unei guvernări care a demonstrat în unele etape lipsă de coerență și voință, globalizarea se manifestă așa cum este determinată, în primul rând, de factori externi și cu o viteză de traversare a canalului de transmisie care a întrecut-o pe cea decizională internă. Voința politică declarativă a existat dintotdeauna, dar acțiunea în sine și-a pierdut mereu continuitatea și, mai ales, feed-back-ul. Acesta din urmă contează cel mai mult când vorbim despre credibilitatea și reputația în cadrul unui parteneriat, mai ales dintre cele dorite. Ne referim la reactivitatea constructivă sau critică a României (nu la preluarea inerțială a unui impuls), care este apreciată de regulă în orice parteneriat.

La zece ani de la integrarea în UE, era de așteptat un raport oficial de evaluare a efectelor, întrucât acest lucru, făcut exclusiv prin mintea și documentarea unui cercetător (multe din documentele oficiale, în special mandate ale deschiderii negocierilor unui proces în etapele menționate mai sus, nefiindu-ne disponibile), rămâne limitat la statistică și comunicate oficiale. Statistica nu este însă îmbucurătoare și, într-un subcapitol următor, avem referiri doar calitative la efectele integrării. O concluzie care ne preocupă este că România a evoluat în constelația Uniunii, dar a rămas fixată în același loc inițial. Or, acest lucru înseamnă că România rămâne, de fapt, în fața unor provocări interne și externe mereu judecate drept început repetabil. Globalizarea nu a făcut decât să accentueze și să îngreuneze capacitatea de a beneficia de o recuperare mai rapidă (de catch-up).

În acest context, din perspectiva parteneriatului strategic România-SUA, poate ar trebui ca în intenția de formulare a interesului național să se țină cont exact de ceea ce a declarat și Donald Trump și se potrivește foarte bine cu o stare de fapt în care parcă suntem încremeșiți. În ceea ce ne privește, pentru viitorul imediat ar trebui poate să fim mai puternici prin aspirații și mai puțin încărcăți de temeri (“From now on, America will be empowered by our aspirations not burdened by our fears.”, Donald Trump).

Din fericire, după căderea Zidului Berlinului aspirațiile României s-au realizat formal. Juridic, substanța acestora este chestionată de cluburile în care am fost admiși și de mulți conaționali prezenți, care pretind că ne reprezintă în inima lor, dar mereu suntem tratați ca debutanți sau criticați că nu depășim această etapă.

Din păcate, tratamentele pe care ni le-au aplicat marile puteri imperiale de-a lungul istoriei ne mențin în capcana unor temeri pe care le găsim manifestându-se la capătul unui canal de transmisie. Este însă conștientă de acestea doar o parte a clasei politice raționale, cu o înțelepciune dată deopotrivă de experiență și de vârstă, în timp ce noii politicieni, ridicați de valul globalizării, acționează parcă în cu totul alt scop, respectiv ca temerile unor generații întregi să se adeverească și cât mai repede!

3. STRUCTURAREA CANALELOR DE TRANSMISIE

Revenind la ordonarea canalelor de transmisie a efectelor globalizării, ne vom opri la formularea lor sintetică, adaptată la tema tratată:

- a) Canalul strategic de securitate;
- b) Canalul de guvernare economico-financiară;
- c) Canalul de cooperare bilaterală;
- d) Canalul de cooperare multilaterală.

Toate aceste canale trebuie privite în perspectiva, cunoscută până acum, respectiv globală/a globalizării/a negării globalizării, concomitent cu apartenența României la UE și la NATO. Trebuie adăugate, de asemenea, ingredientele contextului angajamentelor internaționale politice (ONU, OSCE), financiare (FMI, Sistemul Băncii Mondiale) și comerciale (OMC), ale situației regionale (falia Polonia, România, Turcia), situației unor vecinătăți agresive (Rusia), ale noilor alianțe din

vecinătate (Ungaria-Rusia, Polonia-Rusia; Turcia-Rusia), ale conflictelor înghețate (Transnistria) și ale aluziilor la statalitatea României.

Situația creată de efectele impulsurilor venite de la diferiți actori politici și economic, unii cu pondere globală sau regională, alții cu neliniștea pretențiilor lor istorice, este extrem de complexă. Ea reflectă o acumulare, în timp, de probleme negestionate cu finalitate consolidată, ceea ce creează percepția unei fluidități greu de controlat, într-o mare de incertitudini, fără repere și ancore, pe care anul 2017 nu le va rezolva, ci va rămâne un an al tatonărilor pentru decizii ale marilor puteri, care ar putea fi dramatice sau grave.

3.1. Canalul strategic de securitate

Identificăm trei probleme cu care se confruntă România pe acest canal:

Prima problemă este legată de viitorul NATO ca organizație (acum) politico-militară, sub influența deciziilor administrației americane cu privire la rolul organizației, susținerea ei financiară și politică, viitorul relației transatlantice.

Dacă există semnele unei consolidări a prezenței NATO de la spațiul geografic al actorilor fondatori spre estul Europei, unde este plasată și România, nu putem să nu remarcăm o creștere a antagonizării Rusiei față de orice prezență a NATO mai aproape de granița ei. Este bine să credem că gestionarea acestei probleme este exclusiv în sarcina comandamentului NATO, ori avem și noi o problemă de relaționare directă cu Rusia? De asemenea, cu Trump președinte al SUA, există percepția unei antagonizări a Europei cu SUA, liderul susținător al acestei idei fiind Angela Merkel, cancelarul aceleiași Germanii care își manifestă capacitatea de influență geopolitică într-o problemă esențială de securitate continentală, dar cu un discurs agresiv.

În opinia noastră, orice demers, explicitând aceeași hegemonie de manifestare a Germaniei, va fi realizat cu o întârziere masivă, așa cum s-a întâmplat și cu alte inițiative, de preluare chiar și parțială a securității europene în mâinile europenilor. Cum va fi acoperit acest posibil vid rămâne o problemă, iar includerea unor batalioane ale unor țări est-europene (din Cehia și România!) sub comanda armatei germane (?) este deja reală, ca soluție parțială. Oare cu ce seamănă această formulă, dacă nu cu o evocare de alianțe din alte timpuri?

În cadrul aceluiași spațiu de analiză, trebuie să ne referim și la unele aprecieri asupra capacității de securitate, în evoluție, a SUA. Richard Hass, președintele Consiliului de Relații Externe, în audierea din cadrul Comitetului pentru relații externe al Senatului SUA (aprilie 2016), a vorbit despre „criza lent evolutivă” reprezentată de dinamica rapidă a creșterii datoriei SUA, cauza de fond și efectele asupra securității SUA. Conform aprecierilor sale, datoria de 75% din PIB a SUA (17 trilioane de dolari) este pe cale să depășească 100% din PIB până în 2030, problema principală fiind creșterea sa pe baze nesănătoase, reprezentate de cheltuielile publice mari pentru finanțarea sistemelor sociale (Medicare, Medicaid, asistența socială etc.), de îmbătrânirea populației concomitent cu creșterea speranței de viață și de staționarea pe termen lung a dobânzilor scăzute din prezent, fără suficient impact de stimulare a investițiilor, a creării de noi locuri de muncă stabile, a susținerii creșterii economice pe termen lung.

Printre consecințele cu efect strategic ale măririi datoriei SUA enumerăm: diminuarea resurselor pentru securitatea națională și a rolului extensiv-geografic pe care SUA trebuie să-l joace, constând în asistență pentru aliați; inducerea unei neîncrederi în modelul politic și economic american, cu efect asupra propensiunii altor parteneri de a mai coopera cu o SUA slăbită (fiindu-i pusă la încercare abilitatea de a putea face față efectiv cheltuielilor); scăderea interesului de a mai cumpăra și acumula însemne ale datoriei SUA (cazul Chinei), ceea ce nu exclude și începerea scontării ei înainte de termen; presiunea psihică a unor cheltuieli publice în scădere relativă pentru necesități sociale și investiții în țară, cu efect negativ asupra creșterii economice; diminuarea rolului dolarului de monedă de rezervă, ca urmare a pierderii încrederii în guvernanta financiară a SUA etc. Toate acestea au influență asupra parteneriatului transatlantic, a așteptărilor unei Uniuni Europene aflate și ea sub presiuni interne semnificative. Soluțiile trebuie privite deja la nivel global atunci când echilibrul de putere SUA-Europa este în discuție sub amenințarea vulnerabilităților Rusiei. Anul 2016 ne-a arătat o Rusie „slabă și eliminată de pe arena internațională, ceea ce este ceva

greșit”, menționează Eugene Rumer, director al programului Rusia și Eurasia. Este foarte greu să navighezi între „o Rusie cu ambiții, mari resurse naturale potențiale și voință de a lupta cu provocările la adresa ei, și faptul de a o menține în afara schimbării ordinii internaționale”, afirmă, pe altă parte, generalul Philip Breedlove, comandatul NATO (declarație din aprilie 2016). La rândul său, președintele SUA Barak Obama afirma, la momentul intervențiilor necesare în războiul civil din Siria, că „Rusia s-a extins peste puterile ei, sângerează în Siria, ... în timp ce economia sa este într-o contracție drastică”. Alți comentatori se refereau la Rusia ca la „o superputere goală în interior” cu nicio strategie reală în spatele „aventurilor” sale în afara granițelor.

Desigur, analiștii preocupați de viitorul Uniunii (mai ales) trebuie să caute un profil cât mai corect al Rusiei de azi, cu luarea în considerare a acestor caracterizări generice. Dar, dincolo de evidențele generice exprimate de unii și alții, avem în vedere o concluzie a celui mai sofisticat secretar de stat al SUA, Henry Kissinger, care, într-un interviu dedicat stilului său de lucru cu URSS și, ulterior, cu Rusia de azi (februarie, 2016), afirma că o ordine mondială fără Rusia este exclusă, ceea ce presupune un mod de lucru atent, așa cum a procedat el în momente critice, care au fost multe în diplomația SUA-Rusia.

Studiile trebuie extinse și aprofundate în materia evoluțiilor relațiilor UE cu Rusia și China, factori priviți ca fiind competitori globali și contributivi la evoluția sistemului internațional economic, financiar și de securitate, cu accent pe necesitățile de cooperare ce reduc vulnerabilitățile existente de ambele părți. Vom vedea însă, din analiza provocărilor României, politici contradictorii și individuale ale unor state membre ale UE, cu punerea în balanță a integrării de natură politică și a unei atitudini unitare cu acțiuni presupuse a fi pur comerciale bilaterale. În acest domeniu, Germania a excelat cu privire la relațiile cu Rusia, încercând să atragă în înțelegerea ei și alte state membre ale UE.

A doua problemă se referă la promisiuni de implicare a UE în securitatea europeană, România fiind parte, dincolo de declarații și intenții. Astfel de promisiuni au mai fost, și nu s-au finalizat, iar altele mai recente stau sub semnul compromisului. Nu știm în ce măsură pretențiile actualului președinte al SUA – de sporire a contribuțiilor la bugetul NATO, prin creșterea ponderii bugetelor naționale de apărare la 2% din PIB-ul statelor membre –, sunt suficient de „stimulative” pentru ca UE să preia singură toate frâiele securității europene. Tratatul UE fac referire la acest aspect, Uniunea fiind garant pentru o securitate europeană, dar ea este proiectată prin dimensiunea puterii economice, care în mod normal ar crea resursele securității gestionabile complementar și prin apartenența la NATO, și nu prin excluderea prezenței NATO, o organizație care este de dorit să fie cât mai eficientă.

Diferența de abordare a Uniunii față de Rusia este că se contrapune un bloc presupus bine consolidat economic unei Rusii care ar prefera abordarea bilaterală. Politica externă a UE, și mai ales cea dedicată vecinătății din Est (inițiativa Parteneriatului Estic), nu a detensionat, ci a antagonizat Rusia. Apropierea UE de azi (cu Țările Baltice state membre) de unele state foste republici sovietice (mai ales de Ucraina) este percepută ca o amenințare directă pentru Rusia și indirect prin conotația apartenenței la NATO a statelor membre care formează granița de est a Uniunii, mai apropiată geografic de Rusia ca niciodată.

A treia problemă este legată de situația regională ca un fapt creat de Uniune, de unele state vecine membre ale UE și NATO, de Rusia și noile ei alianțe (Turcia și Ungaria). Relațiile bilaterale ale României în zonă, cu toți vecinii, fie de graniță (Ungaria, Bulgaria, Ucraina), fie de poziție geostrategică (Turcia, Georgia) sunt la nivel de avarie din punctul de vedere al unei dinamici de ieșire din izolare, lipsite de conținut politic și proiecte realiste cu efect de securitate individuală. Schimbările necesare de atitudine ar trebui să reflecte o încercare de acomodare a României la noile realități geopolitice în dinamică, poate mai repede și cu o mai bună intuiție, fiind vizibilă o combinație stranie între introvertire (îndepărtare de principiile UE din motive de interese naționale, cazul Ungariei, Poloniei) și căutarea a noi alianțe, mai mult sau mai puțin substanțiale, ca mijloc de parare a posibilelor viitoare tensiuni din inițiativa marilor puteri cu interese în Europa. Unele re poziționări, vorbind despre state mici, pornesc de la ideea că o avansare în cunoașterea intereselor lor de către marile puteri ar amenda deciziile acestora din urmă, cu preluarea și a intereselor celor

care manifestă o deschidere mai mare către ele. Din acest punct de vedere, România fie a fost „credincioasă” promisiunilor de politică regională ale UE, fie a întârziat prea mult în reacția de întărire a relațiilor bilaterale de interes pentru propria sa securitate.

3.2. Canalul de guvernanță economico-financiară

Compatibilizarea României cu guvernanta economico-financiară a UE a fost și este realizată la momentul aderării la UE (în pachetul privind armonizarea preaderare), iar după aderare, ea a continuat, practic, în timp real, prin același proces de armonizare legislativă și instituțională cu jurisdicția UE, angajament asumat politic. Este de înțeles sensibilitatea cea mai puternică a acestui canal de transmisie a efectelor globalizării, trecute prin filtrul politicilor comunitare, decise la centru (unde suntem sau ar trebui să fim parte a deciziilor), asimilate și aplicate în plan național. Este de presupus că un anumit conservatorism al statelor membre fondatoare ale UE își pune amprenta nu numai pe puterea de decizie la Bruxelles, ci și pe politicile comunitare, care pot stimula, inhiba sau amenda un presupus efect al globalizării, considerat chiar benign pentru guvernanta economico-financiară a UE.

Practica demonstrează o aliniere a UE la cerințele stabilității globale, în special cea financiară, dar cu întârziere și oarecum în contratimp. Este cazul trecerii de la politica monetară ortodoxă la cea de relaxare cantitativă (QE) a BCE, cu întârziere față de FED, atât la intrarea cât și la ieșirea (2017) din aceasta. „Hegemonul german” a fost greu de convins că redresarea economică în Zona Euro, cu excepția Germaniei (care se bucura de efectele benefice ale unui bun spațiu fiscal, excedente bugetare și de cont curent, înghețarea salariilor etc.), era fragilă, inconsistentă și periculoasă pentru sustenabilitatea datoriilor publice și externe ale multor state membre. Intervenția unor instrumente monetare, care să suplinească insuficiența sau lipsa stimulentele fiscale, a fost acceptată cu un decalaj semnificativ de timp, ceea ce a desincronizat, pentru o bună perioadă de timp, ciclul economic global, iar anumite succese în relansarea economică (vorbim despre ritmuri de creștere) sunt semnalate în statele membre cu o politică monetară independentă, cu intrarea sustenabilității ei interne și în siajul global.

Decalajul de abordare privind depășirea pericolului deflației în Zona Euro și redresarea economică a acestei zone fac ca guvernanta UE să fie atentă la începerea unei noi sincronizări, atât cu economia SUA cât și cu statele membre noneuro. Inflația în Zona Euro s-a apropiat de definiția stabilității prețurilor, iar fragilitatea creșterii economice determină BCE să iasă din abordarea relaxării cantitative, cu întârziere față de FED și sub tirul criticii vehemente, a Germaniei.

Criza financiară a determinat noi construcții instituționale la nivelul UE, guvernanta europeană forțând statele noneuro să-și asume angajamente fără drept de participare la decizii. Situația a devenit și mai complicată pentru România odată cu emiterea Raportului Juncker, în martie 2017 (White Paper on the Future of Europe, Reflections and scenarios for the EU27 by 2025). România are de ales între proiectul politic EURO și a rămâne în contemplarea unor criterii.

Asupra conținutului acestui raport trebuie insistat prin luarea unor poziții politice (nu de a schimba unele cuvinte din comunicat!), pe măsura derulării lui din punctul de vedere al înțelegerii mesajului și al acceptabilității, pentru o decizie de demers viitor pe care trebuie să și-l asume Uniunea și statele membre, într-un moment crucial pentru evoluția lumii. Este de remarcat faptul că, din momentul apariției sale, raportul a provocat critici de fond care vor alimenta, cel puțin inițial, mai degrabă gesturi de departajare, și nu de coeziune. Summitul din 28 martie 2017 al Consiliului European este departe de a da o orientare clară unei Uniuni cu mai multe viteze, fără a ne întreba, noi ca țară, cum ar trebui departajate pârghiile acestui evantai de viteze.

Guvernanta UE a urmărit în principiu asimilarea și/sau asanarea efectelor globalizării, dar există evaluări care ne pun în situația impactului acestora asupra producerii unor fracturări în interiorul UE, de unde și concluzia firească a unei Uniuni cu mai multe viteze. Acest lucru se întâmplă în mod real dacă avem în vedere grupările de „la centru și periferia Uniunii”, iar aplicarea acelorași reguli deja produc efecte diferite. Avem în vedere reacția la globalizare în cadrul Uniunii cu formele ei de introvertire a statelor membre, naționalism și populism (ultimele două forme în plină desfășurare, posibil cu un apogeu în declin după alegerile din Olanda, Franța și Germania),

creșterea dihotomiei între comunitar și național, toate afectând competiția economică loială bazată pe regulile pieței și intrarea într-o competiție politică și militară cu state non-UE, care poate degenera în conflicte armate (Florin Georgescu, „Limitele globalizării și dereglementării”, Disertație susținută la Universitatea Craiova, 2016).

Credem că îndemnul unui înalt oficial al FMI, David Lipton, trebuie urmat și de România, întrucât efectele globalizării nu pot fi oprite prin orice fel de guvernanta. Aceasta din urmă trebuie să urmeze calea unei mai bune administrări a efectelor ei negative: „globalizarea este încă o mare promisiune, dar trebuie să ne preocupe efectele sale colaterale negative – să vedem cum le administrăm”, spune Lipton. Observăm că efectele colaterale ale globalizării subminează democrația și socialul prin factorul tehnologie, mijloacele facile de comunicare punându-ne în fața constatării că se trece de la democrația reprezentativă la democrația participativă (Rodrick, 2016), ceea ce are impact asupra guvernantei.

Temerea că statul-națiune evoluează necontrolat către statul-piață explică tot mai mult îndepărtarea guvernantei de la așteptările factorului social, deși declarativ Uniunea propagă (mai mult teoretic) principiile solidarității și coeziunii, iar această problemă, reflectată în inegalități, este deja una de guvernanta globală. Robert Cohen a avut o premoniție când avertiza cu ani în urmă (1999) că „globalizarea din zilele noastre și tehnologia constituie o revoluție neterminată. Lor le lipsește reglementarea socială. Cât timp nu se stabilește un nou cadru global de reguli sociale, va persista actuala stare de neliniște”.

Criza financiară a creat o nouă presiune în guvernanta UE, de instituționalizare a gestionării crizelor în general, prin norme de drept UE și prin noi instituții adecvate prevenirii, controlului și multiplicării măsurilor de reducere la minimum a impactului, cu vedere spre viitor. Remarcăm doar aplecare excesivă asupra subiectului riscuri, din punctul nostru de vedere, ea obturând poate alte priorități legate de proiectul european în ansamblul lui. Efectul negativ al acestei preocupări, ca și când riscurile erau venite din altă sferă decât cea a interacțiunii și comportamentelor umane față de norme – forțarea riscurilor prin inovații de inginerii financiare, punerea pe piață fără a fi știute de ofertanți, falsa credibilitate atribuită SDC-urilor, care a înșelat instituții financiare cu renume etc. –, este că excesele în controlul riscurilor au deturnat practic calendarul posibil al proiectului politic european.

Mai grav este faptul că Raportului Juncker din martie 2017 asimilează în fapt aceste consecințe năucitoare ale crizei financiare, dar nu le conștientizează din punctul de vedere al abordărilor echilibrate, pentru ca proiectul politic european să evolueze în ansamblul lui, nu diferențiat pe domenii. Despre astfel de viteze diferențiate nu vorbește nici Comisia Europeană și nici Consiliul European, marșându-se pe consensul priorităților momentului, în afara unei viziuni pentru viitorul Uniunii.

Totuși, ceea ce ni se pare și mai grav este faptul că, deși unele declarații cu privire la modul de desfășurare și gestionare a crizei financiare, făcute de personalități cu răspundere chiar în Consiliul European, au amintit că este nevoie de o uniune politică la care se poate ajunge printr-o uniune fiscală etc., obiective respective au fost uitate imediat. Având în vedere sintagma folosită de mulți înalți oficiali ai statelor membre în cele mai critice momente ale crizei, „cade euro, cade Uniunea”, se observă că impresia ei emoțională și ca avertisment s-a șters treptat, obiectivele- ancoră ale integrării fiind practic amânate sine die la nivelul Uniunii. În prezent, aceste obiective par să fie circumscrise doar Zonei Euro și sunt reluate cu timiditate pentru a nu antagoniza statele membre din afara acestei zone, întrucât au nevoie de o voință politică puternică, absentă în spațiu comunitar. Vedem în Europa promisă cu mai multe ritmuri, nu cu mai multe viteze, doar consecințele tehnice măcar.

Concluzia care se impune este că atât guvernanta națională, cât și cea a Uniunii, trebuie să se preocupe de reducerea consistentă a inegalităților sociale în vederea obținerii unei creșteri economice sustenabile și incluzive. Calcule bine fundamentate arată că o creștere a veniturilor claselor sărace și medii cu 1 p.p. duce la o creștere a PIB cu 0,38 p.p., în timp ce sporirea veniturilor clasei bogate cu 1 p.p. duce la scăderea PIB cu 0,08 p.p. (Dabla-Norris, Kochhar, Ricka, Suphaphiphat, și Tsounta, 2015). În contextul actual, guvernanta Uniunii trebuie să se bazeze pe

instituții mai puternice, care să reglementeze și să supravegheze activitățile economice în extindere, în plan regional (în litera tratatelor) și global, prin cooperarea multilaterală.

România nu poate pleca la drum cu actualul bilanțal globalizării și guvernantei europene, ci doar cu ipoteza ca UE trebuie să existe în continuare, neavând niciun fel de alternativă în afară de o mai puternică legare de blocul Uniunii și de cel al NATO. Este necesar să devenim parte activă, și nu contemplativă, la proiectele de reformare ale UE. Există aserțiuni că am fi aserviți unei țări din nucleul dur al Uniunii. Din această aservire, dacă este acceptată, se vede că nu am avut niciun avantaj de poziționare mai ancorată a României la UE (vezi problema aderării la Spațiul Schengen, unde suntem ținuti pe loc de MCV). De aici rezultă, ca „aservirea” de până acum, prin poziția Germaniei, tot mai mult criticată ca fiind cel mare beneficiar al integrării, România a fost tratată doar ca elevul de pus la colț, cu teme încă nefăcute, iar succesiunea evaluării acelor probleme din ”to do list” ne arată doar în termeni diplomatici că avem ceva progrese, dar întotdeauna insuficiente, pentru a continua, de fapt, la același nivel de performanță de integrare. În acest caz, diferențele de ritmuri par impuse.

Realitatea este că, dincolo de cele peste 40 miliarde de euro atrase din fondurile structurale din bugetele specifice multianuale, nu putem vorbi de dezvoltarea României, ci doar despre puține reparații la o structură economică încă neperformantă. Nu trebuie să ne lăsăm înșelați de ritmuri de creștere mai mari la unul dintre cele mai mici PIB-uri din Uniune sau la ponderea exporturilor în PIB, având în vedere substanța acestora și firmele de care este asigurată. Acest lucru este continuu comentat contradictoriu ca fiind reprezentativ în dezvoltarea economiei naționale de acum.

După 25 de ani de economie de piață, recunoscută de partenerii occidentali ca funcțională (poate doar în interesul lor!?), și alți 10 ani de la aderare, România nu are nicio autostradă sau o cale ferată de mare viteză care să o lege direct cu spațiul UE. Nu trebuie să mai comentăm faptul că, de regulă, o infrastructură consolidată tehnic și geografic în plan național asigură unei țări dezvoltarea structurală și regională. Din păcate, este de observat că mai toate planurile guvernamentale privind dezvoltarea infrastructurii fizice au cam fost refuzate la Bruxelles, după cum nu am simțit niciun lobby, în acest sens, chiar din partea multinaționalelor care operează în România și care se plâng de starea infrastructurii fizice numai la Guvernul României.

Ca urmare, ceea ce mulți analiști din țară văd în bilanțul globalizării prin/și cel al guvernantei UE este starea de colonialism modern, al libertăților pentru toți și al profiturilor pentru puțini, starea României fiind practic stagnantă, la fel ca acum 10 ani. Acest lucru ne este documentat chiar de Eurostat sau severul raport ”Recommendation for a National Reform Programme of Romania”, Council opinion on the 2015 Convergence Programme of Romania 2015, cu valabilitate și în prezent. Este vorba despre calitatea vieții, în câteva capitale de județe, unde am putea să credem că reușita s-ar fi făcut prin compromisuri politice locale (autorități, mediu de afaceri, investitori străini ONG-uri, ramuri sindicale etc.), unele bune, altele discutabile.

3.3. Canalul de cooperare bilaterală

În ideea precizărilor precedente, considerăm că interesează relațiile bilaterale între statele membre, dincolo de cele economice și comerciale în cadrul pieței unice, din punctul de vedere al consultărilor politice anterioare deciziilor luate de Comisie și Consiliu. O tipologie de arondare a puterilor de decizie, de regulă cu cea mai mare influență, ne determină să înțelegem că, la masa egalilor, România a fost mai degrabă un bun ascultător, și mai puțin un intervenient. Chiar această ipostază ne duce la gândul că discuțiile exploratorii nu au avut efectul de susținere din partea unor state membre ale UE, mărturie în acest sens fiind aceeași punere la colț a României cu MCV, care oricum nu acoperă, chiar ca domeniu de critică, paleta deciziilor mult mai structurate ale Comisiei și Consiliului.

În privința relațiilor bilaterale, succesul relațiilor comerciale (cu o pondere de 80% din exporturile totale ale României) aparține aproape în totalitate mediului de afaceri privat din România, luat în ansamblu (deci inclusiv multinaționalele), iar acest lucru trebuie continuat și apreciat. Din păcate, din partea ofertanților de produse la export nu s-a simțit niciun sprijin – poate doar mai multe intervenții pentru avantaje ale societăților mari cu capital străin, până la vârful puterii – în ceea ce privește alte probleme de interes politic major pentru România.

Ca urmare, relațiile comerciale bilaterale nu au adus și o creștere a valențelor României în soluționarea altor probleme (precum aderarea la Spațiul Shengen, fonduri fluide pentru infrastructura fizică etc.), creștere care ar fi fost și în folosul relațiilor economice intracomunitare dacă vorbim despre plenitudinea libertăților de circulație. Competiția comercială și economică a fost în avantajul partenerilor noștri din UE, cu observarea debalansării promovării intereselor în favoarea acestora din urmă. Efectele trebuie privite dincolo de balanța comercială și de plăți, spre modul de restructurare a economiei, efectele ei regionale și impactul asupra socialului, respectiv plata forței de muncă locale, cu mult sub media din UE.

O analiză a acestei situații relevă faptul că, în cooperarea bilaterală, politicul a fost întrecut de mediul de afaceri, cu o forță penetrantă, iar liberalizarea contului de capital a dus la creșterea interesului (brusc, imediat după aderare și „părăsirea” substanțială de ritm la începutul crizei financiare) pentru relații financiare: investiții directe străine, fluxuri de capital speculativ, fonduri de investiții, încercări de introducere a unor produse financiare derivate (stopate de BNR). Oportunitățile liberei circulații a capitalului și ale convertibilității au fost bine exploatate de partenerii noștri din UE, bilanțul sau balanța fiind net în favoarea acestora dacă ne uităm la activele externe nete ale României. Niciun business românesc din străinătate nu se bucură de anvergură sau nu a depășit antreprenoriatul caracteristic unor societăți mici sau mijlocii, deși se apreciază că există acumulări de capital românesc în străinătate, dar, probabil, doar pentru tezurizare.

Prin efectele globalizării cu pasajul crizei financiare și, mai ales, prin constituirea Uniunii Economice și Monetare, s-a ajuns la limita în care trebuie să credem că soluțiile comunitare în domeniul-cheie, și care pot satisface interesele statelor membre la un numitor comun, sunt de preferat celor naționale. Facem referire și la un adagio, care credem că este depășit, cel al provocării globale cu soluția acțiunii locale. Recunoaștem că preferința pentru național, în fața dificultăților crizelor multiple generate de criza financiară, a avut o bază socială – instabilitatea –, dar a primat lupta pentru putere, într-un context de austeritate prost cântărită și impusă hegemonic unidirecțional. Soluțiile s-au dovedit înșelătoare pentru toți cei forțați în austeritate: criza consolidării fiscale a continuat, creșterea economică nu a trecut de nivelurile cele mai joase, revirimentul fiind considerat fragil chiar și pentru Germania, principalul câștigător al integrării, iar datoriile suverane ale unor state încă nu au fost readuse în teritoriul sustenabilității.

Cităm dintr-un studiu anterior realizat de noi la Institutul de Economie Mondială, consacrat viziunii asupra UE orizont 2025, de natură să releve îngrijorări în ceea ce privește cooperarea bilaterală. „Există un alt aspect care divizează UE, și anume derogările definitive acordate unor state, care, în mare măsură, sunt derapaje de la o viziune coerentă unificatoare a statelor membre. În prezent, ele nu mai pot fi considerate compromisuri de etapă, tocmai pentru a „ține Uniunea”, ci le putem clasa fie în sfera unei puteri de negociere forte, fie că aceste derogări ar fi în spiritul evolutiv al tratatelor UE. Aici este de făcut o alegere la nivelul Consiliului European, întrucât politica de stop and go nu mai este în beneficiul UE, ca actor global. Este nevoie de un curs fluid al procesului de integrare”.

Înclinăm să credem că parcursul în timp al integrării europene este depășit din perspectiva finalității proiectului – Uniunea Politică – încă de la faza incipientă, apoi la Tratatul de la Roma, etc. (peste 70 de ani!). Integrarea prin convergență, prin politica unei cooperări bilaterale și multilaterale eficiente în cadrul Uniunii, s-a oprit, fiind predominante forțele centrifuge în acest proces, care pot fi stopate de noul tandem franco-german de după alegerile prezidențiale din Franța.

Globalizarea, care este atotcuprinzătoare, reprezintă o provocare-risc raportată la ritmul lent sau la întârzierea desfășurării proiectului integrării, dar responsabilă este slăbirea voinței politice pentru proiect din partea chiar a statelor fondatoare. Cele care au aderat în 1986 (Grecia, Spania, Portugalia) par să fi fost puse la zid în fața noilor veniți, ca exemple. Această situație a UE intervine și pe fondul apariției și restructurării puterilor globale, ceea ce ar fi impus nevoia unei resetări a Uniunii, ca o singură voce, în fața altor mulți factori exogeni, ca entitate bazată pe o cooperare mai profundă între statele membre (dinamica realităților economice, financiare, geopolitice și geostrategice intrinsece actualei globalizări), decât cea sub forța tăvălugului crizei financiare.

Tot în materia convergenței, pentru care pledează UE în condițiile postcriză financiară, este de remarcat că reglementări comunitare mai vechi și noi au indus o competiție absolut anormală între statele membre, întreținută de divizările în formare: între Nord și Sud sau între țări din Zona Euro și cele din afara acesteia. Situația a fost bine completată și de un exces de birocrație comunitară, care, fiind marcată de această competiție, a reprodus fenomene de corupție chiar la nivelul UE.

Au urmat derapajele (cazul Ungariei și Poloniei), cu riscul ca alte exemple să apară, expresie a lipsei de reacție, la momentul oportun, pentru ca aceste derapaje de la principii să fi fost stopate. Este deja prea târziu, la 13 ani de la aderarea celor două țări, pentru ca unii membri ai Uniunii să exprime părerea că ele nu ar fi fost admise pentru a li se conferi calitatea de state membre ale UE dacă s-ar fi comportat așa la momentul aderării. De aici rezultă și o întrebare-cheie: Cum este posibil ca în interiorul UE să se producă o astfel de dezarmonizare cu principiile ei fundamentale privind statul de drept, drepturile omului, controlul puterilor etc.?

Suntem în fața a câtorva rapoarte recente – documentul strategic al Uniunii „O viziune împărtășită, o acțiune comună pentru o Europă puternică” (Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe”, 2016), prefațat de Federica Mogherini, înaltul reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate; cel al lui Mario Monti, ”The Future Financing of the EU, Final Report and Recommendations of the High Level Group on Own Resources”, 2017, și cel al lui Jean-Claude Juncker, 2017, citat deja –, încercări nereușite, din cauza stilului pompieristic în elaborare. Căutarea perspectivei după fapte deja întâmplate și de o gravitate apreciabilă ne pune cel mult în fața unor texte emoționale, care cu greu vor stârni sentimente de înaltă de voință politică, în prezent și în viitorul apropiat. Ne întrebăm ce eveniment trebuie să se mai întâmple, în interiorul Uniunii sau în afara ei, pentru trezirea la realitatea imediată, cu perspective certe că doar o Uniune puternică poate fi un actor global pe măsură, partener valabil la imediata împărțire a lumii între puterile globale vechi și noi!

În Raportul „O viziune împărtășită, o acțiune comună pentru o Europă puternică”, în înțelegerea noastră, se deplânge faptul că Uniunea, ca prim partener comercial și investitor pentru aproape toate țările lumii – și care investește cel mai mult în cooperarea pentru dezvoltare –, nu-și folosește potențialul la nivelul responsabilității unui actor major în lumea globalizată. Cooperarea bilaterală ne spune că pentru această responsabilizare, de acum înainte, este nevoie, cităm, „de o strategie pentru o Europă mai puternică, chiar în timpurile unei crize existențiale a Uniunii și dincolo de granițele acesteia”. Toate rapoartele semnaleză sau încep cu grava constatare a situației dificile a UE, dar nu vedem și o recunoaștere a responsabililor pentru situația descrisă.

Desigur, avem ipoteze de lucru, dar formularea lor nu este în spiritul tratatelor de funcționare a Uniunii, de a merge pe un drum comun, solidar, căutându-se formule adiacente de legalitate (avocățești) până la momentul schimbării lor. Să începem cu posibilitatea de a merge pe căi diferite în interiorul Uniunii, cu credința falsă că integrarea de ansamblu va continua? Poate că țările de la Vișegrad au dreptate atunci când afirmă că între a avea „mai multă Europă” și a avea „mai puțină Europă” este nevoie de o „Europă mai bună”, cu prezența spiritului tuturor statelor membre ca suverane la masa deciziilor, nu subjugate unor birocați de la Bruxelles, mulți dintre ei aflați acolo fără nicio legitimitate.

Proiectul european este în esență unul politic, dar tehnicitățile impuse de birocați au atins deja coarda sensibilă a socialului și, de aici, asistăm la alunecarea periculoasă spre naționalism și populism, devenite mari provocări pentru continuarea proiectului politic la nivel european. Așa cum am mai amintit, Consiliul European s-a îndepărtat de rolul lui politic de a ține Uniunea strânsă prin principiile fundamentale ale integrării și ale finalității politice a proiectului (deziderat ideal, dar și un reper moral), tocmai sub influența unor agende tehnocrate, care au deschis calea pentru apariția a noi politicieni și care sunt ab initio, până la a ajunge la putere, împotriva Uniunii. Promisiunea lor către electoratul care, probabil, le va da puterea este de a scoate din Uniune țara pe care o reprezintă.

În marasmul creat de euroscepticismul netratat la timp, alimentat și de insurgența unui naționalism de prost augur, ne întrebăm ce poate face România (cu parametri mult mai buni de percepție vizavi de Uniune), după rezultatele slabe ale „integrării” ei politice cu alți parteneri. La atâtea critici, devenite deja agresive, adresate statului de drept, este vorba despre a putea avea o poziție mai activă și o voce pe măsură tocmai în fața unor state partenere, chinuite și ele de o perspectivă îngrijorătoare.

Nicio dezbatere serioasă despre subiectul reformării UE la nivelul Uniunii, dincolo de declarații, dar avem pretenția să putem despica firul în patru, la Bruxelles, în cazul unor demersuri constituționale naționale/interne (și asta nu numai în cazul României), în timp ce se impun debateri care privesc viitorul României, fiindu-i clătinate, din exterior, stabilitatea fundamentată pe Constituție și deciziile CCR. Din interior și cu reprezentanți în Parlamentul European, dar și cu mecanismele de monitorizare ale Uniunii, special create pentru noii aderanți, am creat și întreținut imaginea unei țări care derapează de la statul de drept, coruptă, cu cea mai ieftină forță de muncă, cu o mare parte din intelectualitate (sau cea mai calificată forță de muncă) care ne-a părăsit, deși fost educată pe banii contribuabililor naționali. Aceștia din urmă sunt cei rămași în țară ca să suporte rigorile unor false îngrijorări ale partenerilor noștri, când, de fapt, aceștia din urmă își urmăreau propriile interese.

Populația scade în mod îngrijorător și din alte motive decât emigrarea pentru locuri de muncă mai bine plătite, uitând de calitatea asigurării sănătății, de nivelul ridicat al morbidității, al sărăciei. Asupra acestor lucruri Uniunea doar contemplează, neștiindu-se exact niciodată ce trebuie făcut la nivel comunitar și național. Urmează exagerările cu dreptul de vot al diasporei, care plătește impozite și taxe în țările rezidente, dar trebuie să decidă soarta politică internă a țării pentru cei rămași fideli binelui sau răului pe care îl trăiesc în România.

Nu ne abatem cu nimic de la libertățile circumscrise funcționării UE, am fost promotorii acestora, dar credem că nu este admisibil un dezechilibru crescând în efectele acestor libertăți, pentru buna relația bilaterală dintre stat și indivizi. De aici trebuie să ne îndreptăm atenția spre politicile publice practicate în România, în primul rând, dar fără a omite responsabilitatea Uniunii în ansamblu și a statelor membre partenere, în rolul lor de a asigura convergența spre dezvoltarea reală a țărilor din această familie. Oare o Europă ajunsă la mai multe viteze nu este un efect negativ al guvernării UE? O reasezare a țărilor pe cercuri concentrice nu este un eșec și al Uniunii sau prilej pentru scuzele partenerilor noștri mai puternici de a fi clasificați într-o viitoare Uniune? Chiar trebuie să credem că este vina exclusivă a României de a fi rămas o țară de periferie, la 10 ani totuși de la aderarea la UE?

Cooperarea bilaterală descrisă în termenii precizați nu este o problemă singulară a României în cadrul UE, lucru mereu estompat de prezentarea cu emfază a cifrelor mari. Da, Uniunea a crescut de la 6 membri, în 1957, la 12 membri în 1992 și la 29 în 2016, de la o populație de 186 milioane la 348 milioane și respectiv la 515 milioane, iar PIB cumulată (în prețuri 2015) de la 2.000 de miliarde de euro la 13.000 miliarde și, respectiv, la 15.000 miliarde. Situația pe țări este cu totul alta și, desigur, pot fi evocați foarte mulți factori, dar cu observația că totuși vorbim de o familie legată cu reguli comune, a căror eficacitate este în discuție. Aceasta este cauza situației în care a ajuns acum UE și pe care o deplânge ea însăși, iar calitatea cooperării bilaterale cu structura de guvernare a UE și cu statele partenere, în termeni politici și în cadrul regulilor comune (dreptul comunitar aplicat de toți), a creat diferențierile, și nu concurența, pe Piața Unică. Am ajuns la situația stranie în care „capul familiei” Uniunii, fără a-și asuma greșelile, se derobează de unii membri, de posibilitatea pentru aceștia de a înainta cu o viteză mai mare spre a lua masa împreună: au grad de colectare redus pentru banii publici, nu pot respecta PSC, sunt hârțuiți de MCV, nu sunt admiși în Spațiul Schengen, sunt trimiși înapoi, de n ori, cu programele de dezvoltare (care poate că nu le convin unor membri din familia din care facem parte), probabil că din fondurile structurale se întorc prea puțini bani pentru execuția făcută de companii ale altor membri din familie etc.

Avem o lecție de învățat, și anume că integrarea ne obligă să devenim prin noi înșine mai puternici economic și politic la masa tratativelor și deciziilor la nivelul Consiliului European. La

reguli comune nu se pot admite discriminări, impuse tocmai pentru a exista criterii de departajare pentru viitor. Avem de asumat și cea mai recentă teză, anume că, în contextul global actual, securitatea economică, în grija României, este securitatea ei națională, ca vector de negociere. Se pare că ceea ce ar trebui să fie în grija României este dat în „grija” parteneriatului euroatlantic, cu deficitul de a nu putea „livra” dezvoltare internă și o viață mai bună pentru toți, comparabilă cu cea a partenerilor cu care conlucrăm. Să fie un eșec al celebrului proces de compatibilizare denumit armonizare legislativă și instituțională, care, din păcate, nu-și face efectele în plan național?

3.4. Canalul de cooperare multilaterală

Este vorba aici despre relațiile Uniunii în ansamblu, deci și cu România în interior, cu lumea exterioară și despre relațiile directe ale României cu toate țările nemembre ale UE. Important în acest demers este parcursul în relațiile internaționale bilaterale ale României, obturate de un anumit OK (real sau prezumtiv) al Uniunii, care se pare că depășește limitele consultative și din cauza cărui au fost pierdute oportunități politice și inițiative, dinamica lor inițială fiind înfrântă de criteriile politicii externe și de securitate comună.

Este de observat că România nu a reușit să-și reglementeze relațiile politice cu vecinii, măcar în sensul unui potențial de reală deschidere, pentru o perspectivă valorificabilă și prin politica comunitară – vorbim în special despre relațiile cu Rusia și Ucraina –, după cum nu a reușit să fructifice beneficiile potențiale ale parteneriatului strategic (!) UE-China, în condițiile alegerii între a nu avea vecini antagonici și a găsi șansa unor noi proiecte de dezvoltare națională, multe trenate de birocrăția de la Bruxelles și de abordarea politică de la Comisie și Consiliu (parcă este un alt comportament „frățesc” de care am vrut să uităm). Alte state membre ale Uniunii au reușit mai mult și în mod concret.

Cu Rusia am intrat în capcana real-politicului, cel al sancțiunilor economice prelungite, stabilite la nivelul Uniunii, și pe care, din anumite considerente, ni le asumăm. Dar este o mare diferență între a sancționa pe cineva cu care nu ai mari interese (comerț, investiții etc.) și a sancționa o relație bine structurată, oricând posibil a fi resuscitată după o perioadă lipsită de sancțiuni. În privința cauzelor care au dus la sancțiuni, nu numai Rusia este de vină, ci și Uniunea, după modul în care a abordat vecinătatea de est, parteneriatul estic etc., fiind uitată geografia Europei, la care face mereu referire Robert Kaplan, cu consecințele teritoriale ale celui de la Doilea Război Mondial. Dacă vorbim despre geografie, atunci ajungem la expunere, iar România este în fața unei scene căreia nici ea și nici Uniunea nu au reușit să-i dea semnificația pacifică perenă, scop al proiectului politic european de integrare.

În același timp, ceea ce noi nu putem, sau nu ne este permis, partenerii noștri din interiorul Uniunii și vecini apropiați pot, întrucât încearcă o viziune proprie, care nouă ne lipsește. Dacă analizăm măcar relațiile comerciale cu Rusia ale multor state membre, proiectele deschise de miliarde de euro, vedem că ne situăm în același clasament înghețat al ultimelor locuri.

Cu China, devenită un mare finanțator și executant de proiecte semnificative, în care am avea un mare interes, inclusiv din motive proprii de întârziere, dar și din cele ale Uniunii în ceea ce privește, abia dacă suntem prinși în discuții academice pe tema Drumului Mătăsii (deși suntem cap de filă pentru dimensiunea energetică), în ciuda multor întâlniri bilaterale și multilaterale în Europa. Intervin aceleași constrângeri (garanții, PSC, standarde etc.) prin care deschiderile politice în noul context postcriză și al așezării puterilor globale nu ne aduc niciun beneficiu material, în sensul dezvoltării infrastructurii care să ne lege cu Uniunea, la standardele acesteia.

În schimb, se revarsă spre noi – Uniune și stat membru – complexitatea unor incertitudini, cum este cea legată de efectele pe termen mediu ale Summitului G-20 (iulie 2017), axat pe îngrijorarea privind viitorul comerțului internațional liber. Reuniunea pregătitoare a miniștrilor de Finanțe din UE s-a exprimat asupra perspectivei generale a cooperării dintre cele 20 cele mai dezvoltate/puternice economii ale lumii. Deși vicepreședintele Comisiei Europene, Valdis Dombrovskis, a opinat că UE își menține angajamentul pentru libertatea comerțului, în ciuda celor anunțate de președintele SUA, compatibilizarea protecționismului anunțat cu globalizarea rămâne sub semnul întrebării, iar G-20 trebuia să fie bine pregătit din punctul de vedere al conținutului agendei. Din păcate, cu prezența

președintelui SUA, ordinea de zi a devenit volatilă, ieșită din standardele protocolare ale reuniunilor G-20 de până acum, prioritare devenind discuțiile bilaterale cu Rusia.

Considerăm că nu rămân fără ecou declarațiile fostului vicepreședinte al Comisiei Europene și actual director general al Băncii Mondiale, Kristalina Georgieva, în vizita făcută în China. Susținând că globalizarea a ajutat statele sărace, dar și pe cele bogate – actuala integrare globală n-ar mai permite statelor să se retragă din această rețea de cooperare –, a laudat autoritățile chineze pentru angajamentul față de piețele deschise și reformele economice, miza fiind că susținerea din partea Chinei (a doua putere economică) și un posibil rezultat bun pe tema protecționismului din discuțiile bilaterale SUA-China ar putea conduce la o detensionare în pericolul protecționist prin „discuții calme și inteligente” și recunoașterea cât mai largă a beneficiilor globalizării. A renunța la deceniile de integrare și interdependență (spune Agerpres, preluând știrea inițială) ar afecta fiecare țară a planetei.

Preluând finalul comunicatului – „a renunța la deceniile de integrare și interdependență” – ne întrebăm, cu referire la alte timpuri de inovație (Vlaicu, Coandă etc.): trebuie ca România să rămână doar o pepinieră în toate domeniile, iar realizările comerciale să aibă șanse doar în străinătate? Cam asta arată concluziile emigrației române de succes în Uniune, și nu numai, dar rămânem blamați, la nivel național, cu nerespectarea statului de drept și cu eticheta de corupție. Politica de integrare a României trebuia să asigure un echilibru de mesaje între cele oficiale ale noastre și cele (ne)oficiale ale partenerilor noștri.

În afară de a continua cu asimilarea tăcută a unor mesaje și comentarii, mai mult nedrepte decât reale, cu toate eforturile interne de a rezolva lucrurile, considerăm că ar trebui să ne preocupăm pregătirea pentru negocierile în vederea reformei UE, astfel încât să putem recupera cât mai rapid nerealizările noastre (de fapt, așteptările cetățenilor) de pe urma integrării. Am ajuns să fim judecați prin prisma imaginii noastre proaste, greșite, creată cu bună știință de alții, fără să luptăm până la capăt pentru a o corecta conform realității. Prin impunerea unor lecții elevului nesilitor, partenerii noștri au reușit să întărească această imagine și să ne-o reamintească mereu, ca pe o realitate perenă.

Bilanțul consistent al impactului globalizării asupra României este susținut mai mult prin procesul de integrare, compatibilizarea cu dreptul Uniunii fiind mult mai dinamică pe fondul acestuia. Armonizarea legislativă și instituțională a României cu cerințele UE a facilitat canalul de transmitere a efectelor globalizării via UE, dar acest lucru nu înseamnă că ele a fost în totalitate pozitive pentru România. Canalul nu este unidirecțional (deci există nevoia de reactivitate prezumată de promisiunea de a deveni proactivi la masa deciziilor UE), ceea ce ar fi grav în parteneriatul comunitar, însă era de dorit ca, în cadrul acestuia, și mesajele și acțiunile în propriul interes să fi fost la fel de tari ca acelea venite dinspre Uniune.

Dacă beneficiile economice sunt mai vizibile, dar fără a convinge că a avut loc o dezvoltare coerentă (să apreciem că, în 10 ani de la aderare, suntem abia la primele piese ale unui puzzle imens pus de UE în fața noastră?), acestea sunt insuficiente pentru a consolida problemele/interesele geopolitice ale României, statuate în preambulul tratatelor încheiate cu UE. Mai mult, proiectarea intereselor noastre naționale are o bază autentic economică, iar din acest punct de vedere vorbim mereu doar despre un potențial în aproape toate domeniile, și nu de valorificarea acestuia. Lipsa de alternativă a României la integrarea europeană nu decurge din avantajele pieței unice sau ale zonei de comerț liber, ci din credința că securitatea națională și destinul democratic ireversibil al României își găsesc soluții în apartenența la Uniune. Cu conștiința că UE ne afectează acest destin (apropro de imagine), realizăm că sunt greu de realizat aranjamente noi de securitate și stabilitate politică în alt context decât cel democratic. Fluidul globalizării va continua să existe, iar din punct de vedere inertial, viitorul poate rămâne deschis, cu întrebarea despre cine va decide soarta României, în condițiile în care suntem provocați, câteodată, să avem dubii în legătură cu „antrenorul” nostru reprezentat de Uniune.

Ceea ce nu am realizat este consolidarea noastră economică prin integrare, și poate că suntem la jumătate de drum cu aceasta, deși indicatorii macroeconomici sunt printre cei mai buni din istoria recentă a României. Este o apreciere care nu scapă de pericolul, avansat de alții, că UE

este în soluție. Pe ce putem clădi și proiecta interesele naționale, dacă baza economică reală este insuficientă pentru o poziție puternică la masa tratatelor de reformare a UE? Poziția este însă și contestată prin acte și acțiuni, de multe ori neprietenești, chiar ale partenerilor noștri europeni!

Poate că ar trebui să avem în vedere și dosarele de infringement ale României privind armonizarea legislativă și instituțională (50 la număr, conform raportului UE în materie din anul 2015), despre care se comunică mai puțin. Relevanța statisticii în domeniu este presiunea direcțională a canalului de transmitere a impulsului guvernantei comunitare asupra României, dar și lipsa de compatibilitate în timp real cu dreptul comunitar, a cărui dinamică este mai mare decât a răspunsului nostru, după cum acesta (mai ales în transpunerea directivelor UE) nu este suficient/corect pentru a realiza scopul comunitar în plan național. Ca urmare, avem o incompatibilitate de performanță a guvernantei naționale cu cea comunitară, care, transpusă în rezultatele economiei reale din punctul de vedere al dezvoltării pe termen lung, sugerează o redusă capacitate instituțională de a fructifica beneficiile economice ale integrării.

BIBLIOGRAFIE

1. COHEN, Robert – 1999, Egiptul faraonilor, Editura Prietenii cărții
2. DABLA-NORRIS, Era; KOCHHAR, Kalpana; RICKA, Frantisek; SUPHAPHIPAT, Nujin; TSOUNTA, Evridiki – 2015, Causes and consequences of income inequality: A Global Perspective, International Monetary Fund, d.n. 15/13
3. GEORGESCU, Florin – 2016, „Limitele globalizării și dereglementării”, Disertație susținută la Universitatea Craiova
4. IOAN-FRANC, Valeriu; POP, Napoleon – 2013, „Se impune o nouă ordine economică internațională (II), Caiete critice nr. 12/2012, p. 52-57
5. IOAN-FRANC, Valeriu; POP, Napoleon – 2014, „Globalizarea – o realitate a timpului nostrum”, Caiete Critice nr.1, pp.70-76.
6. IOAN-FRANC, Valeriu; POP, Napoleon – 2015, „Resetarea viziunii strategice a UE în actualul context global și European”, Caiete Critice nr. 4, pp. 69-80.
7. LIPTON, David – 2016, This is how the IMF thinks WB can boost global growth, WEF
8. MONTI, Mario – 2017, ”The Future Financing of the EU”, Final Report and Recommendations of the High Level Group on Own Resources
9. NAUMESCU, Valentin – 2017, „Alternativa iliberală la UE este modelul strălucit Miklos Horthy? Bine că știm!”, Curs de Guvernanare
10. POP, Napoleon, IOAN-FRANC, Valeriu, FUGARU, Amalia – 2010, Despre criză, fără mânie și cu discernământ, 276 pagini, Editura Expert, București
11. POP, Napoleon, IOAN-FRANC, Valeriu – 2013, „Se impune o nouă ordine economică internațională (I) – Considerente istorice și filosofice”, Caiete critice nr. 11/2012, p. 71-76
12. POP, Napoleon; IOAN-FRANC, Valeriu – 2015, “Integrated Urban Governance: A New Paradigm of Urban Economy”, Procedia Economics and Finance, vol. 22, pp. 699-705
13. RODRIK, Dani – 2016, „Rebel with a Cause”, Finance & Development, IMF [Internet]. <http://j.mp/2ox2tGn>
14. x x x 3-9 iulie 2017, Buletin de analiză privind decizia strategică în politica externă – DSPE, Nr. 363, Anul X, Centrul de Prevenire a Conflictelor & Early Warning),
15. x x x Comentariu al Agenției Bloomberg, Ziarul Financiar – Cătălina Apostoiu, iulie 2017
16. x x x White Paper on the Future of Europe, Reflections and scenarios for the EU27 by 2025
17. x x x ”Recommendation for a National Reform Programme of Romania”, Council opinion on the 2015 Convergence Programme of Romania 2015
18. x x x – 2016, Raportul „O viziune împărtășită, o acțiune comună pentru o Europă puternică, Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe”